

AGNIESZKA BRELIK

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY A ROZWÓJ AGROTURYSTYKI

Streszczenie: W koncepcji zrównoważonego rozwoju zjawiska społeczno-gospodarcze powiązane są z racjonalnym wykorzystaniem zasobów środowiska przyrodniczego, które jest wartością coraz bardziej cenioną przez społeczeństwo. W ramach realizacji idei ekorozwoju odpowiedzialni za gospodarkę turystyczną zobligowani są do rozwiązywania specyficznych problemów związanych ze sprzecznością strategicznych celów rozwoju. Celem artykułu było ukazanie agroturystyki jako dziedziny opartej na walorach środowiska przyrodniczego i kulturowego mającej predyspozycje do wdrażania zasad ekorozwoju.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, turystyka, dylematy, koncepcje.

1. WSTĘP

W bieżącym roku upłynęło 5 lat od momentu, gdy Organizacja Narodów Zjednoczonych proklamowała (1 marca 2005) Dekadę Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju, wyznaczając UNESCO misję promowania i koordynowania działań na rzecz integracji zasad, wartości i praktyk zmierzających do respektowania godności ludzkiej, poszanowania różnorodności, ochrony środowiska naturalnego i zasobów Ziemi. Wdrażanie tych idei ma służyć zmianie zachowań na takie, które będą tworzyć bardziej przyjazną człowiekowi przestrzeń, polegającą na: integralności przyrodniczej (1), żywotności gospodarczej (2), aktywności społecznej dla potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń (3).

Dla badaczy problematyki zrównoważonego rozwoju jest oczywiste, że wspomniana Dekada wpisuje się w proces zmiany podejścia do obecnych i perspektywicznych uwarunkowań rozwoju, za którego symboliczny początek można uznać przyjęcie definicji „zrównoważonego rozwoju” (*Sustainable Development*) – która swoją treścią zdecydowanie różni się od ekonomicznych definicji zrównoważonego wzrostu – podanej w raporcie Pani Premier Brundtland „Nasza Wspólna Przyszłość – *Our Common Future*”, a następnie w Raporcie „Agenda 21” (1992 r.). Ujmując

„Sustainable Development” jako prawo do zaspokojenia aspiracji rozwojowych obecnej generacji bez ograniczania praw przyszłych pokoleń do zaspokojenia ich potrzeb rozwojowych, definicja wskazuje, że rozwój gospodarczy i cywilizacyjny obecnego pokolenia nie powinien odbywać się kosztem wyczerpywania nieodnawialnych zasobów naszej planety i niszczenia środowiska, dla dobra przyszłych pokoleń, które też będą posiadały prawa do swego rozwoju.

Takie zdefiniowanie pojęcia „zrównoważony rozwój”, często traktowane zamiennie z terminem „ekorozwój”, w sposób pośredni ale jednoznaczny, wprowadziło do praktyki politycznej i gospodarczej nowy termin „przestrzeni ekologicznej”, rozumianej jako wydajność zasobów odnawialnych i nieodnawialnych oraz zdolności absorpcji środowiska w skali globu, w skali kontynentów, państw, sektorów gospodarki (np. turystyka) i społeczności lokalnych.

W tym rozumieniu *turystyka zrównoważona* dotyczy szeroko pojętej koncepcji rozwoju turystycznego przyjaznego środowisku w regionach wiejskich oraz w miastach (małych ośrodkach destynacji turystycznej oraz w wielkich centrach wypoczynkowych), czyli jest koncepcją odnoszącą się do wszystkich znanych rodzajów turystyki, poddanych procesowi ich „ekologizacji”. Odpowiednio ekoturystyka jest uznawana za pojęcie węższe, odnoszące się do jednej z form podróżowania ściśle związanej z przyrodą i rdzenną kulturą obszarów o wysokich walorach naturalnych¹. Z kolei Rada Europy uważa, iż zrównoważona turystyka to każda forma aktywności turystycznej, która:

- odbywa się z poszanowaniem środowiska,
- zapewnia długotrwałe poszanowanie walorów przyrodniczych i kulturowych,
- jest sprawiedliwa i możliwa do zaakceptowania pod względem ekonomicznym i społecznym².

Jest swego rodzaju paradoksem, że pomimo ukazywania się coraz większej liczby publikacji dotyczących zarówno rozwoju turystyki, jak też ogólnie rozumianych procesów rozwoju, brak jest wyczerpujących odpowiedzi na pytania odnośnie możliwości stymulowania pożądanego, zrównoważonego, rozwoju przez turystykę. Z jednej strony czyni się z tej dziedziny aktywności społecznej dziedzinę wyizolowaną, w innym ujęciu podejmowane są próby zintegrowanego podejścia, w którym rozwój dotyczy wszystkich aktywności występujących na danym terytorium, a turystyka – przy właściwym zdiagnozowaniu uwarunkowań jej rozwoju – może stanowić jedną z determinant (funkcji) procesów rozwojowych. I o tym jak skomplikowanym i wielowymiarowym zagadnieniem jest usytuowanie turystyki na obszarach wiejskich w układzie zrównoważony rozwój – zrównoważony rozwój turystyki mowa będzie w niniejszym artykule.

¹ D. Zareba, *Ekoturystyka*, PWN, Warszawa 2006, s. 9–15.

² Pieńkos K., Podleśna-Dudlicz K., *Problemy turystyki zrównoważonej w lasach. Turystyka zrównoważona i ekoturystyka*, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Warszawa 2008, s.120.

2. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ A ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ TURYSTYKI – PODSTAWOWE DYLEMATY

Ostatnie 10–15 lat określić można jako dysonans pomiędzy dwiema zasadniczymi koncepcjami rozwoju. Jeśli tę pierwszą nazwiemy „rozwojem konwencjonalnym lub rozwojem tradycyjnym”, to przypisywać jej należy tendencję do dominacji myślenia w skali jednego pokolenia, stosowania zasady pełnego urynkwienia i oceny rozwoju (efektywności) przez pryzmat sukcesu materialnego. Zdajemy sobie sprawę, iż za podstawowy warunek pomiaru rozwoju społeczno-gospodarczego uważa się wysokie tempo wzrostu gospodarczego, ale wiedząc o fakcie istnienia problemów, których nie obejmuje prosty rachunek ekonomiczny – czyli kosztów wzrostu gospodarczego w postaci skutków społecznych nierównomiernej dystrybucji dochodów czy następstw ekologicznych cywilizacji postindustrialnej.

Koncepcja zasadzająca się na idei „zrównoważonego rozwoju” w początkowym stadium ogniskowała uwagę na zagrożeniach ekologicznych, aby w dalszej kolejności przyjąć, że celem trwałego rozwoju winno być zwiększanie dobrobytu społeczeństwa, postrzeganego nie tylko przez pryzmat konsumpcji dóbr, ale także ekologicznych warunków życia. Tym samym istota drugiej koncepcji sprowadza się nie tyle do wzrostu poziomu życia, lecz do wzrostu jakości życia. Jak słusznie zauważył Zbigniew Sadowski³ nowoczesna gospodarka rynkowa winna łączyć cechy wolnego rynku wyzwalającego tendencje autoregulacyjne ze świadomymi działaniami w skali poszczególnych państw i w skali międzynarodowej, które osłabiałyby tendencje do autodestrukcji, jako konsekwencji rosnących zagrożeń ekologicznych i społecznych. W polskich warunkach za najlepszy odpowiednik *sustainable development* uważa się rozwój trwały, zrównoważony i samopodtrzymujący. Takie podejście zapewnia trwałą poprawę jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń poprzez właściwe kształtowanie proporcji pomiędzy poszczególnymi rodzajami kapitału: ekonomicznego, ludzkiego i przyrodniczego.

W tym miejscu nasuwa się pytanie o pomiar zrównoważonego rozwoju, czyli jak uchwycić zmienne gospodarcze, społeczne i środowiskowe i jakie wskaźniki zastosować: miary makroekonomiczne (produkt krajowy brutto PKB, zdolność produkcyjna), wskaźniki środowiskowe (np. zużycie wody, emisje szkodliwych substancji do atmosfery), czy statystyki społeczne (przewidywana długość życia, poziom wykształcenia), a także, które wskaźniki uznać za najważniejsze. Wspominamy o tym dlatego, że koncepcja zrównoważonego rozwoju jest nie tylko wielowymiarowa, ale i dynamiczna, stąd wyrażenie jej w postaci liczbowej wymaga operowania wieloma parametrami, w tym także horyzontem czasowym. Przykładowo w turystyce: jeśli planuje się poważny projekt inwestycyjny, musimy myśleć z wyprzedzeniem 10–30 letnim, ale przy transakcjach na rynkach finansowych zaczynają decydować nanosekundy.

³ Por. Z. Sadowski, *Współczesna gospodarka, rola państwa i koncepcja trwałego rozwoju*, „OLYMPUS”, 2006/1, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2006, s. 15.

OECD proponuje, aby dla kluczową ideę zrównoważonego rozwoju, jaką jest powiązanie między dobrobytem obecnego pokolenia a dobrobytem przyszłych generacji mierzyć przy pomocy „podejścia kapitałowego”, czyli ram funkcjonujących na zasadzie głoszącej, że utrzymanie dobrobytu w czasie wymaga zapewnienia, że zastępujemy lub zachowujemy bogactwo w postaci jego różnych składników. W tym modelu łączna baza kapitałowa społeczeństwa obejmuje pięć różnych typów kapitału:

- *kapitał finansowy* – akcje, obligacje i lokaty pieniężne,
- *kapitał produkcyjny* – maszyny, budynki i budowle, infrastruktura (telekomunikacyjna i inna),
- *kapitał naturalny* – zasoby naturalne, ziemia i ekosystemy zapewniające np. absorpcję odpadów,
- *kapitał ludzki* – wykształconą i zdrową siłę roboczą,
- *kapitał społeczny* – sieci i instytucje społeczne⁴.

Ostatnia dekada przyniosła jednocześnie w całym świecie niezwykle dynamiczny rozwój ruchu turystycznego i rozkwit towarzyszących usług turystycznych. Obecnie postrzegane szczególne znaczenie turystyki wynika z faktu, iż stała się ona nie tylko jedną z największych dziedzin gospodarki światowej, ale zarazem szczególnym wyznacznikiem nowoczesności i mirnikiem poziomu życia. Dodatkowym atutem turystyki jest fakt wyjątkowo licznych powiązań z wieloma dziedzinami życia gospodarczego i społecznego. Stąd szczególne zainteresowania nauki tym sektorem gospodarki – wielowątkowością problematyki turystyki zajmują się m.in. Alejski, Warszńska, Gaworecki, Kurek i Mika⁵, w rezultacie szczegółowych prac powstały monografie i analizy korzyści wynikających ze wzrastającego ruchu turystycznego, opracowano modele i cykle rozwoju obszarów turystycznych powiązanych z destynacjami turystycznymi, na rynku jest wiele prac i podręczników dotyczących marketingu w turystyce (np. V.T.C. Middletona), niezwykle liczną jest grupa publikacji odnośnie turystyki na obszarach wiejskich oraz agroturystyki.

Warto, więc ponownie podkreślić, iż problemy turystyki wiążą się bezpośrednio z wieloma elementami życia społecznego i gospodarczego. Ideą przewodnią dla rozwoju turystyki w gminie powinna być idea „*sustainable tourism*”, która równoznaczna jest z utrzymaniem równowagi między potrzebami nabywców (w turystyce odwiedzających), potrzebami i ochroną środowiska oraz interesami i kulturą społeczności lokalnej. Ta idea szczególnie uzasadnienie ma na obszarach intensywnej destynacji turystycznej (*tourist destination*).

⁴ *OECD Insights – sustainable development: linking economy, society, environment*, OECD Paryż 2008.

⁵ Z uwagi na ogromną liczbę literatury przedmiotu autorka przywołuje tylko niektóre pozycje: J. Warszńska, *Główne problemy badawcze geografii turystyki*. *Turyzm* T. 9, z. 1, Łódź 1999; W. Alejski, *Turystyka w obliczu wyzwań XXI w.*, Albis, Kraków 1999; W. Alejski, *Globalizacja i decentralizacja jako kierunki rozwoju polityki turystycznej w XXI wieku*, „Nowe Problemy Turystyki”, 2008/1, s. 29–45; W. Gaworecki, *Turystyka*, PWN, Warszawa 2007; W. Kurek, M. Mika, *Turystyka jako przedmiot badań naukowych*. *Turystyka*, PWN, Warszawa 2007.

W polskim systemie prawnym rozwój zrównoważony jest pojęciem stosunkowo nowym. Stanowi on podstawę znowelizowanej Ustawy *o zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U. z 1997 r. nr 133, poz. 885), która obowiązuje od 1 stycznia 1998 r. Z kolei Ustawa *o ochronie i kształtowaniu środowiska* DZ. U. z 1994 r. nr 49, poz. 186, z późn. Zm., art. 3 pkt. 3a) określa pojęcie zrównoważonego rozwoju jako „rozwój społeczno-gospodarczy, w którym w celu zrównoważenia szans dostępu do środowiska poszczególnych społeczeństw lub ich obywateli – zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń – następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych”.

W skali *małych ojczyzn* główne założenia zrównoważonego rozwoju turystyki dotyczą zagwarantowania rozwoju ekonomicznego poprzez turystykę, ochronę i racjonalne wykorzystanie środowiska, zarówno przyrodniczego, jak i kulturowego, przy jednoczesnym podniesieniu jakości życia społeczności lokalnej. Założenie ochrony i racjonalnego wykorzystania środowiska w rozwoju turystyki wiąże się z występującymi walorami turystycznymi, które stanowią główną część potencjału turystycznego. Walory są cechami i elementami środowiska geograficznego, które są przedmiotem zainteresowań turystów, co oznacza, że należy, więc szczególnie podkreślić ich znaczenie. Założenie ochrony środowiska pociąga za sobą cele wykorzystania zasobów przyrodniczych i kulturowych, przy jednoczesnym umiejętnym ich eksponowaniu oraz zachowaniu w niezmiennym stanie. Do realizacji tych celów niezbędne są inwestycje w zakresie ochrony przyrody oraz dóbr kultury.

Omówione powyżej trzy główne założenia powinny być sprzężone z czwartym, czyli podniesieniem jakości życia społeczności lokalnej. Turystyka ma harmonizować życie społeczne obszarów recepcji turystycznej, być motorem do satysfakcji mieszkańców. Wiele elementów, jak bezpieczeństwo, infrastruktura, czystość środowiska, zachowanie wartości kultury lokalnej stanowi wspólny obszar zainteresowań turystów i społeczności lokalnej⁶.

3. TURYSTYKA NA OBSZARACH WIEJSKICH – UWARUNKOWANIA I REKOMENDACJE

Efektywność ekonomiczna turystyki dla obszarów recepcji turystycznej na szczeblu gminy jest bardzo trudna do ustalenia. Wynika to z braku metody i instrumentów pomiaru. Większość dochodów to dochody ukryte. Przykładami pośrednich dochodów mogą być: wpływy z tytułu podatków od nieruchomości, np. w branży hotelarskiej i gastronomicznej, opłata klimatyczna, podatek od działalności gospodarczej. Istotnym elementem są też wpływy ze sprzedaży gruntów przeznaczonych pod inwestycje związane z turystyką. Do bezpośrednich dochodów

⁶ M. Wanagos, T. Studzieniecki, *Koncepcja zrównoważonego rozwoju turystyki obszarów wiejskich na przykładzie gminy Sulęczyńno*, „Roczniki Naukowe SERiA II”, 2000/2, s. 191–194.

z turystyki zaliczyć można np. wpływy z tych instytucji, których właścicielem jest gmina. Wpływy do kasy lokalnej z turystyki są następstwem wielu wcześniejszych nakładów i inwestycji. Wiąże się to z modernizacją i rozbudową infrastruktury transportowej (np. drogi), budowa obszarów rekreacyjnych itp. Inwestycje takie mogą przynosić pożądane efekty przez wiele lat., a na dochodowość turystyki należy więc patrzeć długofalowo.

Obecnie w ramach zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich dużo uwagi poświęca się agroturystyce. Do najważniejszych cech ekologicznych tej formy turystyki można zaliczyć:

- ochronę środowiska przyrodniczego przez promocję takich form turystyki, które są ekonomicznie produktywne, społecznie odpowiedzialne i przyjazne środowisku,
- podejmowanie działalności turystycznej i rolniczej w dostosowywaniu do środowiska i krajobrazu,
- rozwój produkcji żywności o podwyższonych parametrach ekologicznych,
- rozwój infrastruktury wspierającej ekologiczne wzory turystyki (transport, wytwarzanie energii, gospodarka odpadami, ściekami, wodami, itp.),
- utrzymanie integralności krajobrazu, wartości kulturowych oraz atrakcyjności miejscowości i okolicy⁷.

Agroturystyka zajmuje istotne miejsce w zrównoważonym rozwoju wsi przyczyniając się do wzrostu gospodarczego analizowanym obszarów. Według Przychodzenia⁸ w dotychczasowych trendach turystyki wiejskiej dominuje orientacja ekonomiczna. Zjawisko społeczno-kulturowe jakim jest owa turystyka, jawi się w omawianej orientacji jako produkt turystyczny, czyli towar przeznaczony na sprzedaż. Będąc towarem zachowuje się na rynku, podobnie jak inne towary i przekształca się w zjawisko marketingowe, które dla mieszkańców wsi może stanowić stałe źródło wzrostu ich dochodów. Rozwój agroturystyki przyczynia się do tworzenia nowych miejsc pracy, a tym samym spadku bezrobocia na wsi, jednocześnie uzupełniając finanse gospodarstw.

Agroturystyka jest nie tylko zjawiskiem gospodarczym, ale także czynnikiem rozwoju społecznego istotnego z punktu widzenia ekorozwoju. Wpływa, bowiem na zmianę standardu życia, motywuje do podnoszenia wykształcenia i kwalifikacji, kształtuje osobowość człowieka otwartą na innowacje, stymuluje ludzką twórczość. Szczególnie istotny jest wpływ rozwoju agroturystyki na stabilizację ludności (hamuje procesy migracji z terenów wiejskich i małych miast).

W koncepcji zrównoważonego rozwoju zjawiska społeczno-gospodarcze powiązane są z racjonalnym wykorzystaniem zasobów środowiska przyrodniczego,

⁷ A. P. Wiatrak, *Wpływ agroturystyki na zagospodarowanie obszarów wiejskich*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, 1996/1.

⁸ *Problemy rozwoju turystyki wiejskiej na Wileńszczyźnie, Mazowszu i Podlasiu*, red. nauk. Zygmunt Józef Przychodzień, tom V, Roczniki Katedry Nauk Humanistycznych, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, Sztabin, Wilno, Biała Waka, Soleczniki Wielkie, 2004, s. 112–121.

które jest wartością coraz bardziej cenioną przez społeczeństwo. Dlatego też rozwój agroturystyki wymusza konieczność podejmowania różnorodnych przedsięwzięć i inwestowania w infrastrukturę techniczną chroniącą środowisko, tzn. kanalizację i budowę oczyszczalni ścieków, porządkowanie wysypisk odpadów, estetyczne kształtowanie krajobrazu.

W ramach realizacji idei ekorozwoju odpowiedzialni za gospodarkę turystyczną zobligowani są do rozwiązywania specyficznych problemów związanych ze sprzecznością strategicznych celów rozwoju. Z jednej strony są to cele ekologiczne dotyczące ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska naturalnego, z drugiej zaś – potrzeba pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich.

Agroturystyka jest dziedziną opartą na walorach środowisk przyrodniczego i kulturowego jako naturalnej bazy rozwoju. W związku z tym ma szczególnie korzystne, w porównaniu z innymi gałęziami gospodarczymi, predyspozycje do wdrażania zasad ekorozwoju. Agroturystyka powinna być, zatem trwałym elementem zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

W początkowym okresie wdrażania polityki turystycznej, spełniającej wymogi ekorozwoju ważne jest wsparcie instrumentami interwencjonizmu państwowego. Zgodnie z założeniami Paktu dla rolnictwa i obszarów wiejskich (1999) kompleksowe projekty rozwoju turystyki, w atrakcyjnych turystycznie powiatach, będą mogły uzyskać dotacje i dopłaty do oprocentowania kredytów. Wspierane będą również projekty tworzenia gospodarstw agroturystycznych. Niezbędne stają się, więc wypracowanie i stosowanie mechanizmów dostosowawczych. W myśl zasad ekorozwoju strategia ewolucji wszystkich form turystyki powinna opierać się na następujących zasadach:

- partycypacja miejscowej ludności we wszystkich przedsięwzięciach związanych z rozwojem turystyki,
- kształtowanie oferty turystycznej w oparciu o lokalny potencjał rozwojowy (zasoby naturalne, kulturowe, ludzkie i majątkowe),
- przystosowanie infrastruktury technicznej nie tylko dla potrzeb turystyki, lecz również dla innych celów,
- tworzenie atrakcyjnych ośrodków wypoczynku podmiejskiego w regionach zurbanizowanych,
- prowadzenie przedsięwzięć edukacyjnych i informacyjnych zarówno wśród społeczności lokalnej, jak i turystów, w zakresie potrzeb i szans rozwoju turystyki przyjaznej środowisku (w tym eko- i agroturystyki),
- ochrona niezagospodarowanych przestrzeni przed ruchem turystycznym,
- preferowanie małych projektów o niewielkim zasięgu, tzw. małe kroki,
- ustalenie hierarchii zadań i środków na wspieranie turystyki proekologicznej⁹.

⁹ I. Jędrzejczyk, *Ekologiczne uwarunkowania i funkcje turystyki*, Wyd. „Śląsk”, Katowice 1995.

Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich konieczne jest wprowadzenie strategicznego, proekologicznego myślenia o rynku agroturystycznym oraz kształtowanie wszystkich zmian zachodzących w tej sferze i jej otoczeniu społecznym, gospodarczym jak i środowiskowym¹⁰.

Polityka zrównoważonego rozwoju uznaje za celowe wyznaczenie w Polsce stref przyrodniczo-turystycznych. Odpowiednie zagospodarowanie tych stref stanie się istotnym działaniem na rzecz szeroko rozumianej ochrony racjonalnego wykorzystania różnorodności biologicznej. Pomimo bowiem pozytywnych zmian zachodzących w sektorze turystycznym, występują w dalszym ciągu zagrożenia związane z:

- obserwowanym w ostatnich latach dynamicznym, ale często chaotycznym rozwojem bazy noclegowej w tradycyjnych miejscowościach turystycznych i w nowych, dotychczas turystycznie niewykorzystanych obszarach;
- intensywnym, niekontrolowanym rozwojem zabudowy tzw. drugich domów,
- penetracją turystyczną cennych przyrodniczo obszarów, nieprzygotowanych do przyjęcia ruchu turystycznego.

W związku z powyższym niezwykle istotne stało się stworzenie zasad funkcjonowania turystyki na obszarach wiejskich w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju (Założenia wyjściowe do Strategii...1999). Ujęte w poruszonym dokumencie cele i kierunki działania miały spełniać dwie funkcje:

- Służyć realizacji zasady integrowania polityki ekologicznej z politykami sektorowymi: powinny być wykorzystywane przy sporządzaniu krajowych strategii i polityki w poszczególnych dziedzinach gospodarki (energetyce, przemyśle, transporcie, gospodarce komunalnej, rolnictwie, leśnictwie i innych dziedzinach) w charakterze ramowych wytycznych do rozdziałów „ochrona środowiska” w odpowiednich strategiach i politykach.
- Stanować pozycję wyjściową do sporządzenia „Strategii zrównoważonego rozwoju kraju”, którą ma przygotować rząd na podstawie rezolucji Sejmu.

Planowane do uzyskania, docelowe cechy zrównoważenia sektora turystyki obejmują:

- Dostosowanie natężenia ruchu turystycznego do zróżnicowanej pojemności turystycznej środowiska, uwzględniającej nie tylko walory przyrodnicze danego terenu i ich wrażliwość na degradację, ale również ilość i jakość bazy turystycznej oraz presję wywieraną na środowisko przez gospodarczą działalność prowadzoną poza sferą turystyki.
- Pełne wykorzystanie potencjalnych, istniejących w kraju przyrodniczych możliwości w zakresie rozwoju turystyki (traktowane jako element aktywizacji obszarów o istotnych walorach turystycznych, czynnik sprzyjający wzrostowi dochodu narodowego oraz jakości życia w skali kraju, także element ogólnej racjonalności gospodarowania).

¹⁰ R. Kisiel, R. Białobrzeska, R. Marks, *Rola i miejsce agroturystyki w ekorozwoju wsi*, „Roczniki Naukowe SERiA IP”, 2000/2.

- Zharmonizowanie rozwoju różnych form turystyki, pozwalające dostosować rodzaj uprawianej turystyki do specyficznych cech danego terenu oraz zwiększające możliwości dokonywania wyboru przez konsumentów, odpowiadającego ich indywidualnym preferencjom.
- Szerokie wprowadzenie przyjaznych dla środowiska technologii do sfery usług turystycznych.
- Wprowadzenie lub zwiększenie ograniczeń w ruchu turystycznym na obszarach szczególnie wrażliwych oraz na obszarach poddawanych największej presji ze strony ruchu turystycznego (np. w miejscowościach uzdrowiskowych i na terenie niektórych parków narodowych).

4. PODSUMOWANIE

Przedstawione powyżej rekomendacje powinny skłaniać nas do zdecydowanego promowania i lansowania rozwoju turystyki – w tym na obszarach wiejskich – spełniającej postulaty rozwoju zrównoważonego, co oznacza, iż w turystyce podobnie jak i w pozostałych dziedzinach gospodarki polskiej rozwój winien następować w harmonii ze środowiskiem przyrodniczym i społeczno-kulturowym. Ekorozwój małych ojczyzn musi godzić ze sobą ład ekologiczny, gospodarczy i przestrzenny.

Podsumowując powtórzmy za Zarebą, że turystyka zrównoważona to każda forma rozwoju turystycznego, zarządzania i aktywności turystycznej, która podtrzymuje ekologiczną, społeczną i ekonomiczną integralność terenów, a także zachowuje dla przyszłych pokoleń w niezmienionym stanie zasoby naturalne i kulturowe tych obszarów¹¹.

BIBLIOGRAFIA

- Alejziak W., *Turystyka w obliczu wyzwań XXI w.*, Albis, Kraków 1999.
- Alejziak W., *Globalizacja i decentralizacja jako kierunki rozwoju polityki turystycznej w XXI wieku*. „Nowe Problemy Turystyki”, 2008/1.
- Gaworecki W., *Turystyka*, PWN, Warszawa 2007.
- Jędrzejczyk I., *Ekologiczne uwarunkowania i funkcje turystyki*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1995.
- Kisiel R., Białobrzaska R., Marks R., *Rola i miejsce agroturystyki w ekorozwoju wsi*, „Roczniki Naukowe SERiA II”, 2000/2.
- Kurek W., Mika M., *Turystyka jako przedmiot badań naukowych*. Turystyka, PWN, Warszawa 2007.
- *OECD Insights – sustainable development: linking economy, society, environment*, OECD Paryż 2008.

¹¹ Zareba D., *Ekoturystyka*, dz. cyt.

- Pienkos K., Podleśna-Dudlicz K., 2008. *Problemy turystyki zrównoważonej w lasach. Turystyka zrównoważona i ekoturystyka, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Warszawa 2008, s.120.*
- *Problemy rozwoju turystyki wiejskiej na Wileńszczyźnie, Mazowszu i Podlasiu, red. nauk. Z. J. Przychodzień (red.), tom V, Roczniki Katedry Nauk Humanistycznych, Wyd. SGGW, Warszawa, Sztabin, Wilno, Biała Waka, Soleczniki Wielkie, 2004, s. 112–121.*
- Sadowski Z., *Współczesna gospodarka, rola państwa i koncepcja trwałego rozwoju, „OLYMPUS”, 2006/1, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2006.*
- Wanagos M., Studzieniecki T., *Koncepcja zrównoważonego rozwoju turystyki obszarów wiejskich na przykładzie gminy Sulęczyno, „Roczniki Naukowe SERiA II”, 2000/2, s. 191–194.*
- Warszyńska J., *Główne problemy badawcze geografii turystyki. Turyzm. T. 9, z. 1, Łódź 1999.*
- Wiatrak A. P., *Wpływ agroturystyki na zagospodarowanie obszarów wiejskich, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, 1996/1.*
- Zaręba D., *Ekoturystyka, PWN, Warszawa 2006, s. 9–15.*

SOCIO-ECONOMIC SUSTAINABLE DEVELOPEMENT AND AGRITOURISM DEVELOPMENT

Summary: The concept of sustainable development of socio-economic phenomena are related to rational use of environmental resources, which is the more valued by society. As part of the idea of sustainability, responsible tourism for the economy are obliged to solve specific problems related to conflicts of strategic development goals. The purpose of the article was to present tourism as a field based on the qualities of natural and cultural environment having a predisposition to the implementation of the principles of sustainability.

Key words: sustainable development, tourism, dilemmas, concepts.

*dr Agnieszka Brelik
Zakład Polityki Gospodarczej i Turystyki
Wydział Ekonomiczny
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny
w Szczecinie
ul. Żołnierska 47
71-210 Szczecin
agnieszka.brelik@zut.edu.pl*